

МОНИАЛМАЛЕХ

ТЪМНИНАТА
В СТАРИЯ ЗАВЕТ

СЕРИЯ «ЗНАНИЕ»

Ако искате да закупите книги на ИК „Кибѐа“, можете да ги поръчате чрез най-близкия до вас книготърговец, или на телефон 02 988 0193, както и на електронните ни пощи bookstore@kibea.net и office@kibea.net.

ЦЕНТЪР ЗА КНИГИ И ЗДРАВЕ „КИБЕА“

София 1000, ул. „Д-р Вълкович“ №2А
(близо до ул. „Ангел Кънчев“ и ул. „Солунска“)

Фирмена книжарница: 02 988 0193

Мони Алмалех

ТЪМНИНАТА В СТАРИЯ ЗАВЕТ

- © Издателска къща „Кибѐа“, 2017
- © Мони Алмалех, текст, 2016
- © Красимира Деспотова, графичен дизайн, 2017

ISBN 978–954–474–754–1

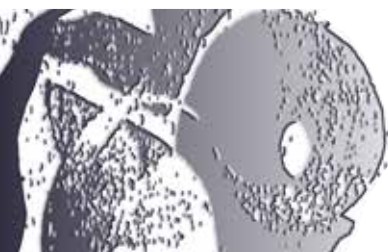

ТЪМНИНАТА
В СТАРИЯ ЗАВЕТ
МОНИ
АЛМАЛЕХ

С Е Р И Я • З Н А Н И Е •

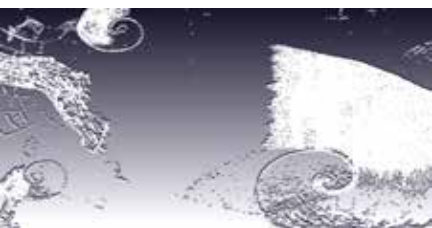
ПРЕДГОВОР	9
-----------	---

<i>ЧЕРНО</i> С ОСНОВНИ ТЕРМИНИ ЗА ЦВЯТ	12
---	----

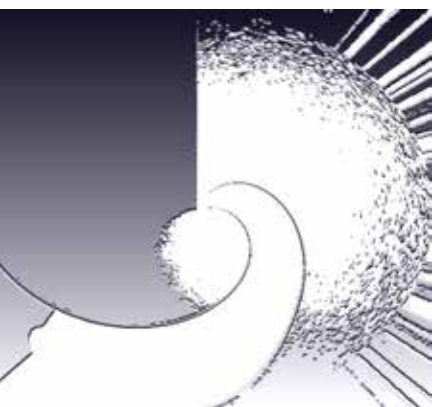

<i>ЧЕРНО</i> С ТЕРМИНИ ЗА ПРОТОТИПИ	38
--	----

ЧЕРНО
С КОНКУРЕНТИ ЗА ПРОТОТИПИ

152

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ СЛОВА

209

БИБЛИОГРАФИЯ

211

ПРИЛОЖЕНИЕ 1

221

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

248

ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ

248

ПРЕДГОВОР

Тъмнината в Стария завет излиза 10 години след първата голяма книга, посветена на цветовете в Библията – *Цветовете в Петокнижието* (2006). Струва си човек да се огледа – назад, напред, встрани, пък защо не и нагоре, което автоматично извиква и посоката надолу...

Всъщност работата по дългосрочния проект за тетралогия „Библията в цял“ и изникващите съпътстващи теми започна далеч преди първата книга, т.е. преди 20 години. Двигател бе интересът на студенти от магистърска програма „Сравнително религиознание“ в Нов български университет. Това, което отличава първата книга от всички следващи, е, че тя узря в режим на диалог с можещи, знаещи и интересувачи се събеседници. В основата на диалога стоеше моето познаване на иврит и сравняването на преводите, т.е. взаимно разкривахме какво има в оригинала и какво липсва или остава в преводите – на български, английски, старогръцки, латински, руски... Както и да го погледнем, базата на всичко е съпоставителното езикознание, макар че някои езиковеди смятат, че в моите книги става дума за теория на превода. Но каква теория на превода, като от древни времена има две древни и единствени теории и практики – буквален превод и превод по смисъл. Други езиковеди се възмущават, че не става дума за сравнително езикознание, а за семиотика.

Какво е мястото на семиотиката тук? Тя е призмата, средството за материализиране и изпълнение на висшата цел на езикознанието (теоретично и приложно) – да декодира езиковото явление и да проследи какви са националните и познавателните процеси, въткани в даден език. А ако декодираме успешно явните и неявните аспекти на думите, изреченията, текста – тогава говорим за по-добро разбиране, следователно – за херменевтика.

Библията е текст от синтактично подредени знакови единици (думи), но цветовете са и визуално явление. Децата боравят с иконите на последните версии на айфоните, без да знаят майчиния се език, за азбука – да не говорим. Така идва следващото разграничаване на цветовете – словесни и визуални. Най-малкото, защото много от цветовете са върху дрехите на свеще-

ниците, които са едни и същи на всяка служба с години и с векове. Затова там промените са знак, че просветлените пророци маркират съществени изменения – както в посланията и значенията, така и в доктрината. От трета страна, всяка малка промяна в свещеническия код е знакова за актуалната ситуация в общественото съзнание и актуалните проблеми на морала в обществото.

Зеленото, синьото, червеното, черното, бялото, различните видове червено, видовете небе, сакралното четирицветие (синьо, мораво, червено и ленено бяло), сакралните двуветия (бяло със синьо, червено със синьо) – всичко това е част от *Цветовете в Петокнижието*. Заглавието е малко подвеждащо – разгледани са цветовете не само в Петокнижието, а и в цялата Библия, макар че това не е направено в размерите на пълното описание. Пълното описание се случува в следващата голяма монография – *Светлината в Стария завет*, която бе работена много години, но в нея напълно е изчерпана цялата макросветла и бяла образност – и основните термини за бяло, и прототипите на бялото (различните видове светлина, мляко и сняг), и другото най-важно качество на прототипите – чистотата. Важен аспект и на тази, и на следващата голяма и изчерпваща всички аспекти книга, *Червените кодове в Стария завет*, е, че отново има множество отправки и връзки с Новия завет.

Тъмнината в Стария завет е построена по образа на *Светлината в Стария завет* и на *Червените кодове в Стария завет*. Структурата е съобразена с академичните критерии. Мое бе решението в едно книжно тяло, практически, да бъдат обединени няколко книги – справочна за иврит и за символиката, посочена в библейски речници и енциклопедии, описание на ивритските корени и анализ на тези корени във и извън контекст. В трите книги са разгледани три вида думи – основните термини за цвят (бяло, червено, черно и т.н.), термините за прототипи (светлина, огън, кръв, тъмнина, небе и пр.), думите за предмети с типичен цвят (лен, рубин, гарван, зеница).

Първата, и най-лесна за четене, е справочната част – всяка една книга съдържа *Приложение*, в което са цитирани най-качествените енциклопедии и речници за символиката на светлината, тъмнината и огъня в Библията.

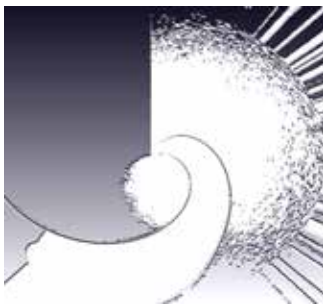
Втората, също в някакъв смисъл справочна, е пълното описание на ивритските корени, с които Старият завет назовава бялото, светлината, чистотата, червеното, огъня, светкавиците гръмотевиците, черното, тъмнината, значими черни обекти.

Третата част съдържа анализ на отделните корени с оглед на езиковата картина на иврит и произтичащите от това разлики с преводните версии на

индоевропейски, а понякога и на угро-фински, езици. Тук наблюденията и изводите са многопосочни и многопластови. Броят на разкриващите се сложни и преплитащи се връзки, в които цветовете са код, който сигнализира с конкретни символи и пророкувания, бе толкова голям, че доведе до три, не толкова мащабни и сложни, книги с конкретни персонажи – *Библейското магаре*, *Архангелите в Библията*, *Савската царица*, *Лилит и гарванът*. В тях, по повод на персонажите, по-подробно са разгледани изключителните ивритски послания на Библията.

С *Тъмнината в Стария завет* приключва цикълът от мащабни монографии, наистина нелеки за четене, защото всеки трябва да открие онова, което го интересува. Приключва също така едно мое вътрешно задължение да свърша тази работа, която е толкова наситена информативно, че затруднява, но в българската библеистика имаше празно място, останало от вековете преди нас, което трябваше да бъде запълнено, и което ще може да бъде консултирано в бъдеще от различни читатели и автори.

Мони Алмалех

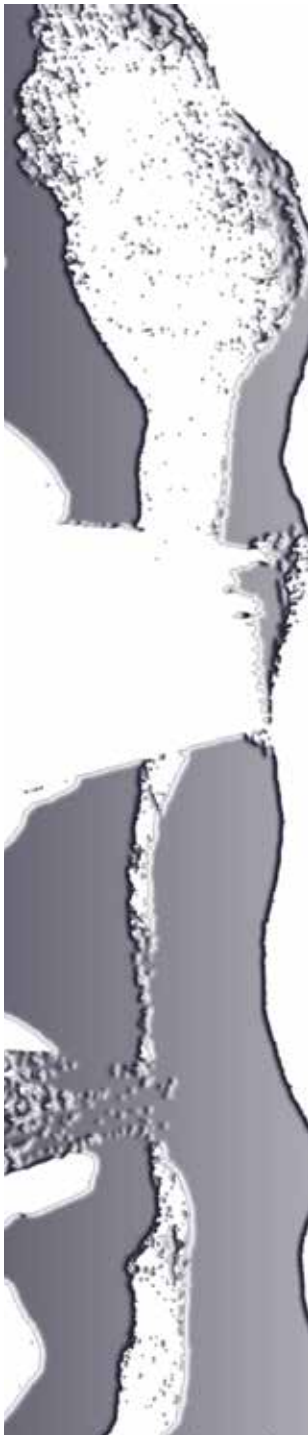

ЧЕРНО С ОСНОВНИ ТЕРМИНИ ЗА ЦВЯТ	12
ШИН-ХЕТ-РЕЙШ שחר	15
ХИПОТЕЗА 1	17
Семантизации, свързани с черното	17
Текстова семантика на <i>черен</i> שחך [шахòр]	19
Семантизации, свързани с белите значения на корена <i>Шин-Хет-Рейш</i> שחר	21
Макрометафорика на корена <i>Шин-Хет-Рейш</i> שחר	22
Микрометафориката на <i>зора</i> שחר [шахàр]	22
Микрометафориката на <i>зазоряване, зора, светлина</i> שחר [шахàр] при описание на Бога – Отец като Сътворител	22
<i>зора, зазоряване</i> שחר [шахàр] в устойчиви изрази	23
‘Светлината въобще’ שחר [шàхар]	25
Глаголът (<i>усърдно</i>) <i>търся, стремя се, имам усърдие</i> שחר [шàхар]	26
Наречие <i>рано, на зазоряване, на ранина, в ранно утро</i> שחר [шàхар]	27
Собствено име <i>Шихор</i> שחר [шихòр]	27
Макробелите семантизации на корена <i>Шин-Хет-Рейш</i> שחר	28
Основни изводи за <i>Шин-Хет-Рейш</i> שחר	28
ХИПОТЕЗА 2:	
Вселената и коренът <i>Шин-Хет-Рейш</i> שחר	29
ЧЕРНИКАВА/ЧЕРНА С КОРЕНА ХЕТ-ВАВ-МЕМ חום	30
СЪЗНАТЕЛНА НЕУПОТРЕБА НА ТЕРМИН ЗА ЦВЯТ (ТЦ)	35

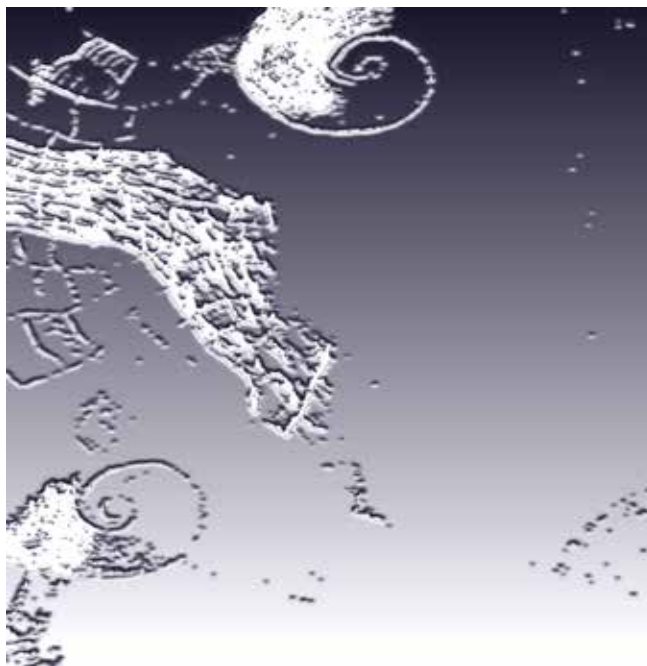

ЧЕРНО С ТЕРМИНИ ЗА ПРОТОТИПИ	41
ТЪМНИНА	41
ХЕТ–ШИИ–ХАФ חֲשֵׁחַ	42
Глаголът <i>потъмнявам</i> , <i>ставам тъмен</i> ; <i>имам тъмен цвят</i> ; <i>да съм черен</i> ; <i>да съм скрит</i> חֲשֵׁחַ [хаша̀х]	42
Съществителните от корена – собствени и текстови значения	43
Тъмнината тип-חֲשֵׁחַ [хòшех] в употреба. Някои особености	50
Тъмнината на старозаветния <i>ag</i> / <i>Шеол</i> / <i>гроб</i>	52
Опозиция ‘тъмнина-светлина’	54
Исаия – майстор на употребата на <i>тъмнина</i> и <i>светлина</i> . Паралелизъм на видове <i>тъмнина</i> у Исаия	55
Едновременни паралелизъм и опозиция чрез отрицание	59
Паралелизъм на видове <i>тъмнина</i> у Исаия	60
Градация от <i>тъмнини</i>	61
КУФ–ДАЛЕТ–РЕЙШ קָדַר	65
Глаголът <i>потъмнявам</i> קָדַר [кадàр]	66
<i>мрак</i> קְדֻרִית [кадрùт]	69
траур/жалеене/оплакване קָדַר [кодèр], експлицитна семантизация ‘тъжен/нажален’ אָבַל [авàл]	70
КАФ–МЕМ–РЕЙШ כָּמַר	72
Значения и употреба на <i>Каф–Мем–Рейш</i> כָּמַר според BibleWorks	72
חֲכִלִּילִי [ХАХЛИЛИ] КАТО ТЪМНИ И КАТО ЧЕРВЕНИ	75
АЙН–ВАВ–ФЕ עוֹף ТЪМНИНА עֵיפָה [айфа̀]	76
<i>Айн–Вав–Фе</i> עוֹף	76
<i>Айн–Вав–Фе</i> עוֹף	77
עוֹף	79

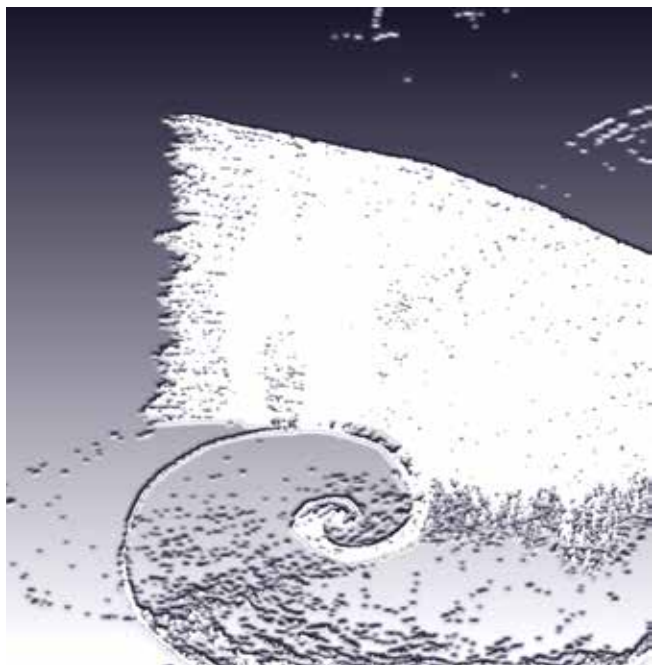

АЛЕФ–ФЕ–ЛАМЕД ТЪМНИНА אָפֿל [АФÈЛ]	80
Тъмнината е с Алеф אָפֿל [афèл], а не с Айн עפֿל [афèл]	80
Господният ден може би е <i>тъмнина</i> חֹשֶׁךְ [xòшеx] и <i>мрак</i> אָפֿל [афèл]	82
Семантична омонимия – Алеф א vs. Айн ע	83
АЙН–РЕЙШ–БЕТ ערב	84
Други думи от корена на гарван <i>Айн–Рейш–Бет</i> ערב	93
Коренът <i>Айн–Рейш–Бет</i> ערב според Гезениус	94
Коренът <i>Айн–Рейш–Бет</i> ערב според TWOT (по BibleWorks):	95
Семантизации	100
ЗДРАЧ, ДРЕЗГАВИНА נֶשֶׁף [НÈШЕФ]	101
АЙН–РЕЙШ–ФЕ ערף	109
<i>Мракът</i> ערפֿל [арафèл], който Бог обитава – начин код в системата на библейски иврит и в текста на Стария завет	109
Словообразователни и текстови параметри на <i>тъмнина</i> , <i>мрак</i> ערפֿל [арафèл] и <i>врат</i> , <i>тил</i> ערף [òреф]	110
<i>Тъмнина</i> , <i>мрак</i> , <i>thick darkness</i> ערפֿל [арафèл]	116
<i>Корабовратен народ</i> עַם־קִשְׁתֵּי־עַרְף [ам кешè òреф]	129
Обитаването на <i>мрак</i> ערפֿל [арафèл] от Господ и Теологията на тъмнината и светлината	133
АЙН–МЕМ–МЕМ עמם	136
НОЩТА לַיְלָה [ЛÀЙЛА] И ЖЕНСКИЯТ БУХАЛ/САМÓДИВА/ВЕДА. ЛИЛИТ לַיְלִית	139
ВЪГЛИЩА	145
ТРИ РАЗЛИЧНИ ДУМИ, НО НИТО ЕДНА НЕ ВНУШАВА МАКРОТЪМНО ЧЕРНО!	145
ТЕКСТОВА СЕМАНТИКА НА ТЕРМИНИТЕ ЗА ПРОТОТИПИТЕ НА ЧЕРЕН	146

ЧЕРНО С КОНКУРЕНТИ ЗА ПРОТОТИПИ	155
СЯНКА צַל [цел]	156
Смъртна сянка צַלְמֹת [цалм̀авет] – превъзходна степен за чернота и тъмнина	158
ЕТИОПИЯ, КУШ, САВСКАТА ЦАРИЦА	165
Шева – другото име на Етиопия	167
Савската царица и Соломон	173
Проклятието на Енох, чернокожите африканци и робството	179
Една от съпругите на Мойсей е етиопка	181
Други употреби на Етиопия, етиопец, Куш/Хус	182
ЧЕРЕН МРАМОР סֶהָרֶת [СОХ̀АРЕТ]	190
АБАНОС הַבְּנֵה [хаван̀а]/ הוֹבֵן [хов̀ен]	191
КЪКЛИЦА И КИМИОН	192
ЗЕНИЦА	194
ВРЕТИЩЕ	197
ГАРВАН/ВРАНА	198

ЧЕРЕН ОБЛАК	198
МАСТИЛО	199
ДИССИМЕТРИИ ВЪВ ВЪТРЕШНАТА МОТИВАЦИЯ	200
ПОСОКА ОТ БЪЛГАРСКИ КЪМ ИВРИТ	201
<i>Черно с корена Шин–Хет–Рейш שחך, т.е. спрямо основния термин за черен цвят</i>	202
<i>Черно срещу корена Хет–Шин–Хаф חשך</i>	202
<i>Черно срещу корена Куф–Далет–Рейш קדר</i>	203
<i>Черно срещу корена Айн–Мем–Мем עמם</i>	205
<i>Черен облак в българските преводи</i>	206
ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ СЛОВА	209
БИБЛИОГРАФИЯ	211
ПРИЛОЖЕНИЕ 1	221
ПРИЛОЖЕНИЕ 2	248
ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ	248

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ СЛОВА

Когато подготвих за печат тази книга, няколко души възкликнаха: „Тъмнината съответства на ВРЕМЕТО, в което живеем“.

Да, и днес милиони живеят и „ходят в тъмнина“...

В тъмнина настъпват фиктивните знания и умения, формата, изпразнена от съдържание. В тъмнина се води войната между можещите и знаещите и тези с претенциите за техните места! В тъмнина преминава половинчатият преход от диктатура към демокрация! В тъмнина се водят религиозните войни в ислямския свят, които преминават в тероризъм и заливане на християнска Европа с бежанци!

Всяко време си има своя мрак и тази прилика с нашите дни не бе моя цел. Целта ми беше съвсем друга – да създам цикъл от книги, които да запълнят една ниша в българската култура. „Цветът в Петокнижието“, „Светлината в Стария завет“, „Червените кодове в Стария завет“ са съставени така, че да не съдържат само мои тълкувания, за да могат да служат и като справочник.

С „Тъмнината в Стария завет“ смятам това за постигнато, независимо как ще бъде коментирано от академичната общност – като сравнително езикознание, семиотика, херменевтика, учебник по библейска култура или нещо друго... В крайна сметка най-важни са читателите, които се интересуват от библейската тематика и цвета.

Благодаря на ИК „Кибее“, че публикува моите книги с прекрасен дизайн и представи в публичното пространство тези текстове.

Тетралогията за светлината, червените кодове, тъмнината и, разбира се, за множеството цветове в Стария завет може да служи на българската култура, за да се оглежда в тях, а и по-важното – да може да гледа през тях на чуждите култури с ново самочувствие.

Мони Алмалех

07.07. 2016

София

ПРИЛОЖЕНИЕ 2

ИЗПОЛЗВАНИ ТЕРМИНИ

В книгата са използвани някои термини от езиковедството и семиотиката, както и някои специфични библейски названия.

Артефакт. Предмет, който е резултат от човешкия труд.

Второзаконни книги. Това са 1, 2 и 3 книга на Ездра, Премъдрост на Исус бен Сира, 1, 2, 3 и 4 Макавейски книги, Юдит, Варух, Премъдрост Соломонова, Товит. Наричат ги също апокрифни. Септуагинта, съставена през 285–247 г. пр.н.е., съдържа тези книги, които в православие и католицизма са приети за боговдъхновени. Повечето протестанти приемат само книгите, включени в еврейския канон. По различни причини юдейският канон на Стария завет е изключил тези книги, както и Енох, която пък е канонична в етиопския християнски канон.

Езикова картина на света. Всеки език назовава по уникален начин света и човешките чувства, образи и понятия. Понятието е свързано с теорията на Вилхелм фон Хумболт, който смята, че езикът е външно проявление на „духа на народа“, че езикът е народният дух и обратно – духът на народа е езикът му. Така духовните особености на един народ се отразяват в езика му. Приемайки, че духът на народите е причина за езиковото разнообразие, Хумболт смята, че езикът се развива по законите на духа. Психическите особености на народа, начинът му на мислене, философията, науката, изкуството и литературата, всичко това също е част от „духа на народа“. Езикът е своеобразен междинен свят, който се намира между народа и обкръжаващия го обективен свят. Така езикът, според Хумболт, е дейност, която преобразува външния свят в особености и параметри на духа (Хумболт: 1971; 1999).

През XX в. хипотезата за лингвистичната относителност се опира на мненията на Хумболт. Според хипотезата за лингвистичната относителност всеки език назовава действителността по уникален начин до степен, че няма родствени езици, напр. славянски. Твърдата версия на Уорф стига твърде далече, претендирайки, че езикът доминира културата (виж в Сапир 1921; 1985 и Уорф 1984). А това е невярно за огромната част от езика. Тази хипотеза претърпя разцвет, но беше изоставена в един период, защото понятието „езикова картина на света“ („worldview“) неизменно се бърка в англоговорящите страни с термина на Хумболт *Weltanschauung*. Хипотезата за лингвистичната относителност се сблъска с отчуждението на сериозните автори, тъй като бе развита с цената на неточни трактовки на понятията на Хумболт. В англоезичната литература Ъндърхил (2009) и други автори извикват към живот правилните понятия на Хумболт и лингвистичната относителност отново е в употреба, този път с правилната трактовка. В Русия в последните десетилетия се развива лингвокултурологията, построена на близка теоретична база.

Експлицитно. Явно.

Имплицитно. Неявно.

Конотативен. Значение, което се формира от контекста.

Конотативна семантика. Значение на една дума, което се получава от думите, с които е употребена в изречение или група изречения. Често при превод в индоевропейски език се налага да се въведе дума, която липсва в иврит, но е разумно да се появи, защото предава правилно значението по смисъл. Например в български има *черни облаци*, а в иврит липсва определението *черни*.

Корен на думата/лексемата. В индоевропейските (български, английски, руски, гръцки, италиански, латински, старобългарски и др.) и семитските (иврит, арабски) езици лексемата има корен, представки (префикси), наставки (постфикси) и вставки (инфикси). Коренът е носител на общото значение между всички производни думи, образувани от този корен, както е в български, напр. *пиша, разпиша, разписвам, допиша, дописвам, писане, писател, писалище; чета, прочита, разчета, читанка, читалище, читател, читалня*. Представките се поставят пред корена, наставките – след, а вставките се вмъкват между звуковете на корена. Чрез представките, наставките и вставките се образуват нови думи, производни от един корен.

В иврит вставките при глаголите са гласни звукове, които са точно определени. Това се нарича също „вокализация на корена“. В иврит вокализацията на корена при глаголите се провежда чрез 7 основни „постройки“ (*биняним*), които имат точно определени гласни като вставки и точно определени съгласни звукове за представки и наставки. За гласните звукове в писмената традиция няма букви, а те се бележат само с диакритики (точки и тирета).

В речниците всички значения на една дума са подредени и описани, но ако не са употребите в различни контексти, не можем да отделим и подредим в речник тези значения. В библейски иврит особеното е не само голямата многозначност на повечето корени, но и редица екзотични, еднократни употреби на думи от даден корен. Например пророк Исаия използва за *дупка на отровна змия* дума, образувана от корена на *светлина*. Контекстът на тази дума е идването на месията. От същия корен Исаия вкарва в текста дума, означаваща *зеленина*. Тази специфика на пророческата употреба на свещения език диктува различаването на собствените и текстовите значения на един корен. Значенията, които се формират от контекста могат да бъдат наречени семантизация на корена. От друга страна, както е в случая с тъмнината от корена *Хет-Шин-Хаф*, съществуват съществителни и от мъжки, и от женски род, които означават *тъмнина, мрак, тъмно място*. Родът е граматична категория, която отразява реалността само в случая с двуполовите същества. Очевидно тъмнината не е от тях. Следователно, ако сакралният език различава мъжки и женски род на тъмнината – това е знак, който се нуждае от коментар, от декодиране.

Културна единица „цвят“. В термините на Умберто Еко (1985), когато една дума, означаваща цвят, се семантизира или културизира от ритуал, свещен текст, или от модата и социалното ежедневие, тя става културна единица „цвят“. Библейската културна единица „цвят“ е претоварена с култура (както юдейска, така и християнска), а също с теория и практика на превода.

Лексема (от старогръцкото λέξις – дума, израз, фигура на речта). Думата като абстрактна единица е обект на морфологичен анализ. Една лексема съдържа различните форми (словоформи) на една дума, получени при словообразуването. Например *чета, четеш, чете, четох, четял, четец, читанка, читалище, читател, четивно* и т.н. Популярно е и разбирането, че лексемата включва и различните варианти на думата, зависещи от контекста, в който тя се използва.

Макросемантика. Значението и/или смисълът на една дума в големи отрязъци от текст, напр. в целия Стар завет. За макросемантика или разширена семантика може

да се приемат и всички значения на един корен в иврит, напр. коренът *Шин-Хет-Рейш* **שׁחַר** обединява сродни думи, които са несъвместими за индоевропейски език като българския – черен [шахòр]; 1. чернота; 2. въглища [шехòр]; разсъмване, зазоряване, ранно утро [шàхар]; 1. утро; ранно утро; 2. утринна молитва [шахарìт]; юношество; младост [шахарùт]; *нареч.* основателно [шàхар]; 1. търся настойчиво; 2. интересувам се; 3. домогвам се; стремя се [шàхар].

Междуетикова симетрия, асиметрия и дисиметрия. При сравняването на ивритския оригинал с преводите се установява, че някои думи и техните производни отговарят или не отговарят на езиковата структура и езиковата картина на света в индоевропейските езици. Симетрия има, когато ивритската дума се превежда с индоевропейска лексема, отговаряща напълно на значението на оригинала. Асиметрията е отношение, в което елементите (думите) се съотнасят един към друг без симетрия, т.е. налице е частична симетрия. Докато дисиметрията е отношение между елементите (думите), в което симетрията тотално липсва.

Сема. Най-малката смислова единица в семантичната структура на думата, която е характеристика на думата. Значението на думата се състои от няколко семи. Група от семи описва лексикалното значение на една дума и представя в явен вид семантичната структура на думата. Идеята е семата да е неразложима на по-малки единици, затова често се нарича и атомно понятие или атомно значение. Семите се определят в зависимост от разликите в значенията на думите. Така можем да разложим значението на една дума на атомни понятия. Групата от семи бива наричана също семантичен различител. Семантичните различители са предназначени да отразяват особеното в значението на една дума. Промяната в семантичните различители изменя отношението между дадена дума и нейните синоними.

Чрез семантичните различители се представят в явен вид семантичната структура на отделната дума, семантичните отношения между различните значения на тази дума, както и семантичните отношения на тази дума спрямо другите думи в речника.

Съществуват и семантични маркери, които описват категориите, в които влизат думите – съществително, прилагателно, глагол, наречие.

Семантичните маркери и семантичните различители са средствата, чрез които можем да разложим смисъла на една лексикална единица на атомни понятия.

Семантизация. Терминът се употребява в случаите, когато една дума, напр. *черен* или *вретинце*, добива допълнителни значения за нецвят – траур, жалеене. Семантизацията може да бъде наречена също **културизация**, защото на даден цвят се приписва значение и смисъл, идващи от ритуали, митове, легенди, фолклорни практики. Когато имаме свещен текст като Библията, може да има **текстове семантизация** – приписване на значения и смисли, характерни за библейските сюжети, контексти или единствени лексикални употреби (*hapax legomena*). Например, в Псалми 147/146:9 текстовата семантизация на гарвана е ‘възхвала на Бога Отец като Творец на вселената’, при Соломон е ‘красота’, а на други места е ‘унищожение’. Според *Еврейската енциклопедия* (JE) в Стария завет има общо 1500 случая на *hapax legomena*. От тях 400 са стриктни *hapax legomena*, т.е. или са абсолютно нови производни от даден корен, или не могат да бъдат изведени от техните корени, или имат специфично значение спрямо всички други производни лексеми от същия корен. Останалите 1100 *hapax legomena* се явяват само веднъж като форми, но лесно могат да бъдат свързани с другите производни от даден корен.

Семантика. Наука за значението и смисъла на думите.

Семиотика. 1. Наука за знаковите системи, напр. системата от знаци за движение по пътищата, морзовата азбука, знаците със знаменца и движения за мореплаването

през XIX в. Най-сложната знакова система е естественият език – български, английски и пр.; 2. Начин на мислене, който търси с интердисциплинарни средства да открие значението и смисъла на различни субстанции в даден контекст. Например стол, поставен на прага на отворена врата, означава „затворено“, „влизането забранено“; човекът като знак; езикът на животните и т.н.

Семиотика на цвета. Търсене на значения за нецвят на цветовете, напр. ‘любов’, ‘омраза’, ‘чистота’, ‘късмет’, ‘весело’, ‘неприятно’, ‘свобода’, ‘ангел’, ‘дявол’ и др. Трябва да се различават семиотика на визуалния цвят от семиотика на словесния цвят. Във втория случай има работа с естествения език, където има различни класове думи, означаващи цвят – ОТЦ, ТП и (Т)КП.

ТЦ (ОТЦ). Основни термини за цвят, думи с основно значение цвят. Такива са прилагателните *черно, бяло, червено, зелено, жълто, синьо, лилаво, оранжево, сиво*, както и производните им глагол– *чернея, почернявам, синее, посинявам* и т.н., причастия – *почернял, побелял* и т.н. Бърлин и Кей (1969) посочват няколко критерия, за да може една дума да е ОТЦ.

ТП. Термини за прототипите на основните цветове. Това са *светлина, ден, мляко, сняг* (за бяло); *мрак, тъмнина, нощ, въглища* (за черно), *море и небе* (за синьо), *кръв и огън* (за червено), *слънцето по пладне* (за жълто) и *всички растения* (за зелено).

(Т)КП. Конкуренти за прототипи, думи за природни или артефактни предмети с характерен цвят, напр. *рубин, ягода, череша, вишна, домат, сапфир, пате, жълтък, нарцис, белтък, зеница*.

Narax legomenon. Дума, която е употребена само един път в Стария завет. Тези думи са особени по няколко причини. Еднократната употреба може да означава, че това е екзотична пророческа дума, която изразява мнението на даден пророк за някаква ситуация. Например Исаия употребява дума, производна от светлина за дупка на отровна змия, в която децата свободно бъркат с голи ръце. Това е продикувано от описанието на Исаия какво ще се случи, когато дойде месията.

Мони Амалех

ТЪМНИНАТА В СТАРИЯ ЗАВЕТ

Редактор Анета Мечева, Таня Стойчева
Графичен дизайн Красимира Деспотова
Коректор Милена Александрова
Компютърна обработка Мария Симеонова

Печат *Инвестпрес*

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „КИБЕА“

тел.: 02 988 01 69, 02 980 50 63

E-mail: office@kibea.net

ТЪРГОВСКО ПРЕДСТАВИТЕЛСТВО НА „КИБЕА“

София, ул. „Искърско шосе“ №19, тел.: 02 973 75 37

borsa@kibea.net

ЦЕНТЪР ЗА КНИГИ И ЗДРАВЕ „КИБЕА“

София, ул. „Д-р Г. Вълкович“ №2А
(близо до ул. „Ангел Кънчев“ и ул. „Солунска“)

Фирмена книжарница: тел.: 02 988 01 93